

‘Mijn eerste euthanasie’

Hoewel iedere huisarts een terminaal zieke patiënt zo goed mogelijk zal willen helpen, kan hij evengoed terugschrikken bij een verzoek om euthanasie. Begeleiding door een consulent euthanasie van de Levens-eindekliniek biedt uitkomst. “Ik ben blij dat ik de euthanasie heb gedaan, en niet een arts die mijn patiënt niet kende.”

Het was niet het eerste euthanasieverzoek dat Michiel van Gulik (36, sinds 6,5 jaar huisarts in Naaldwijk) kreeg van een van zijn patiënten. Het was wel de eerste keer dat het ook echt zover leek te gaan komen. De patiënt, een 61-jarige man, kreeg mei vorig jaar de diagnose slokdarmkanker. Eind december werd de patiënt zwakker, waardoor hij steeds minder vitale functies overhield. Hij lag de hele dag in bed en wilde de complicaties die konden komen, niet afwachten. Hij vroeg Van Gulik of hij euthanasie bij hem wilde uitvoeren. Van Gulik twijfelde. “Ik wist rationeel gezien wel dat het lijden van deze man binnen het criterium ‘ondraaglijk’ paste, maar de beslissing om een einde aan je leven te

willen maken, vond ik heel moeilijk te bevatten. De man zou twee kinderen en een vrouw achterlaten. Bovendien was zijn eerste kleindochter net geboren, wilde hij haar niet wat langer meemaken?” Ook vroeg Van Gulik zich af hoe hij zelf zou reageren op de emotionele belasting. “Het zou mijn eerste euthanasie zijn en ik bleef me maar afvragen of ik er zelf mee zou kunnen leven.”

Door Van Guliks afwachtende houding nam de patiënt contact op met de Levens-eindekliniek, een organisatie voor mensen met een sterfenswens die via hun eigen arts geen euthanasie of begeleiding bij zelfdoding kunnen krijgen. Toen men bij de kliniek begreep dat Van Gulik twijfelde, nam men contact met hem op. Of hij openstond voor begeleiding door een consulent euthanasie, een nieuw initiatief van de kliniek?

Sinds januari dit jaar heeft de Levens-eindekliniek een pilot lopen waarbij zes gespecialiseerde verpleegkundigen klaarstaan om huisartsen, psychiaters en specialisten ouderengeneeskunde te ondersteunen bij het uitvoeren van euthanasie of hulp bij zelfdoding. De verpleegkundigen zijn aan de kliniek verbonden en hebben ruime ervaring opgedaan in het ambulante team. Dat team, bestaande uit een arts en een verpleegkundige, voert euthanasie uit bij patiënten van wie de eigen arts dat niet wil of kan. De bedoeling van de pilot is dat de consulenten artsen met twijfels of weinig ervaring met euthanasie begeleiden bij het beoordelen van het euthanasieverzoek, tijdens de euthanasie zelf en bij het invullen van de formulieren voor de toetsing van de euthanasie.

Weinig ervaring

“Het uiteindelijke doel is een euthanasiepraktijk waarin huisartsen zelf euthanasie uitvoeren en de Levens-eindekliniek overbodig wordt”, zo stelt de kliniek. De pilot zal negen maanden duren, maar als er veel vraag naar is, wil de Levens-eindekliniek er een vast project van maken. Tot nu toe heeft de kliniek zeven artsen begeleid bij een euthanasieverzoek. Projectleider Petra Smaal: “De vragen van artsen komen tot nu toe vooral voort uit weinig ervaring; het is voor hen de eerste keer. Of ze schakelen ons in omdat een euthanasieverzoek complex >

> is, bijvoorbeeld bij dementie, of wanneer het om een psychiatrische patiënt gaat. Zelf ben ik ook consulent; ik heb een arts begeleid bij hulp bij zelfdoding bij dementie. Samen hebben we bekeken of de patiënt aan de wettelijke voorwaarden voldeed – of er sprake was van een meer dan voltooid leven en hoe het zat met ondraaglijk lijden. En ik was erbij toen het moment daar was. De consulent begeleidt, maar oordeel en uitvoering zijn aan de arts.”

Gegronde twijfels

Aanleiding voor de pilot is een analyse van tweehonderd dossiers van patiënten die via de Levensindekliniek euthanasie of hulp bij zelfdoding kregen. Projectleider Smaal: “Wij hebben geïnventariseerd wat de redenen waren waarom de eigen arts de euthanasie niet uitvoerde. In ongeveer 30 procent van de gevallen ging het om twijfel over de ondraaglijkheid van het lijden, was de patiënt niet terminaal ziek of ging het om een zeer complex verzoek. Wij denken dat artsen met steun van een consulent in veel gevallen wél bereid waren euthanasie aan hun patiënt te verlenen.”

De begeleiding van consulenten euthanasie kan oplopen tot zo'n 20 à 30 uur – de Levensindekliniek betaalt dat uit donaties en fondsen. Met die uitgebreide begeleiding zijn ze volgens Smaal een duidelijke aanvulling op SCEN-artsen die advies geven aan collega-artsen die een verzoek krijgen van een patiënt om euthanasie of hulp bij zelfdoding.

Een arts kan natuurlijk gegronde redenen hebben voor twijfels bij een euthanasieverzoek. Als het doel van de Levensindekliniek is om zichzelf overbodig te maken en de eigen arts de euthanasie zo veel mogelijk te laten uitvoeren, duwen zij artsen dan niet te veel een bepaalde richting op? Een richting waarbij euthanasie de enige uitkomst is? “Absoluut niet”, zegt Smaal. “Ons doel is niet dat de euthanasie plaatsvindt, maar dat patiënten zo veel mogelijk bij hun eigen arts terecht kunnen. Die kent hen, en uiteindelijk is het voor de patiënt veel prettiger als ze dat laatste eindje niet plotseling met een nieuwe arts moeten doormaken. Wij ondersteunen

de artsen, maar sturen niet. We bekijken samen met de arts of een patiënt aan de zorgvuldigheidseisen voldoet. Dat blijft namelijk altijd het uitgangspunt: een euthanasie of hulp bij zelfdoding kan niet plaatsvinden als die zorgvuldigheidscriteria in het geding komen.”

Michiel van Gulik kreeg door de Levensindekliniek consulent euthanasie Gerard Baltus als begeleider toegewezen. “Het eerste contact was meteen heel prettig: hij luisterde en stelde veel vragen. Daarbij stuurde hij me totaal niet een bepaalde kant

had genomen. Toen ik vroeg of nog iemand iets wilde zeggen, nam de patiënt het woord. Hij bedankte me dat ik dit wilde doen. Ik zei: ‘Ik begrijp je en ik doe het voor jou.’”

Op het moment dat hij de middelen inspoort, viel alle spanning bij Van Gulik weg.

Samen met de familie wachtten Van Gulik en de consulent op de gemeentelijke lijkschouwer. Ze praatten over het leven van de man die zojuist was overleden. Eerder had Baltus nog mee gekeken met het verslag voor de toetsingscommissie, hij adviseerde de huisarts bijvoorbeeld om het lijden te specificeren: wat kon de patiënt allemaal precies niet meer? Het verslag werd door de lijkschouwer meegenomen.

's Avonds ging Van Gulik met een vriend naar een cabaretvorstelling

‘De consulent begeleidt, maar oordeel en uitvoering zijn aan de arts’

op; ik merkte dat hij vooral probeerde om mij zo veel mogelijk te begeleiden bij dit emotioneel zware traject. Na het bespreken van deze casus gingen we op bezoek bij de patiënt en zijn vrouw. Daar werd al snel duidelijk dat de patiënt aan de zorgvuldigheidscriteria voldeed. De SCEN-arts die we vervolgens inschakelden, oordeelde hetzelfde. We spraken af dat Gerard ook bij de euthanasie aanwezig zou zijn. Dat was een geruststelling, dat iemand met zo veel ervaring erbij zou zijn.”

De dag zelf, ergens eind januari, maakte Van Gulik samen met Baltus in zijn praktijk de middelen klaar. Daarna vertrokken ze naar het huis waar de man en zijn familie wachtten. “Ik merkte dat de spanning bij mij toch erg opliep. Ik had een droge mond en hartkloppingen. Met een onvaste stem legde ik uit wat we gingen doen en vroeg of iedereen afscheid

– even stoom afblazen. “Die afleiding was fijn, maar eigenlijk was ik ook veel minder van slag dan ik van tevoren had verwacht. Het was allemaal precies volgens het protocol gegaan, en ik had mijn patiënt zo goed mogelijk geholpen. Ik was blij dat ik de euthanasie had gedaan en niet een arts die hij niet kende.”

Bijna twee maanden later kwam het oordeel van de regionale toetsingscommissie binnen: de euthanasie had aan alle criteria voldaan. En nu, zou Van Gulik weer de hulp van een consulent inschakelen? “Ik heb ervaring opgedaan en genoeg geleerd om het voortaan samen met een collega-huisarts van mijn praktijk te kunnen doen. Op dit moment heb ik twee patiënten met uitgezaaide kanker. Jonge mensen. Zij hebben mij gevraagd of ik – als het zover is – euthanasie bij hen wil uitvoeren. Ik heb aangegeven dat ik er voor hen zal zijn.” <